

**Uddrag af artikel fra Retfærd nr. 22, 1983, side 66:  
Hvor blev retshjælpspolitikken af? – fra politisk krav til retsplejeteknologi,  
af Jens Vedsted Hansen og Anders Sejr Petersen**

Allerede i begyndelsen af det 19. århundrede indførtes herhjemme en fri proces-ordning for ubemidlede efter stort set samme generelle principper, som vi kender i dag. Samtidig indførte man et system med beneficerede advokater til at varetage disse sager. Om en retshjælpsordning var der imidlertid ikke tale.

De første initiativer hertil ses først fra ca. 1880 og frem, dels fra det opdukkende socialdemokrati og dels fra visse jurister. Socialdemokratiet opfattede fra dets opståen fri retshjælp til alle som et centralt *politisk krav*. Det ses i partiets første program fra 1876 (Gimle-kongressen) og gentages i programmerne for 1880 og 1913. I samme periode tages fra progressivt indstillede juristkredse initiativ til dannelsen af Studentersamfundets Retshjælp i København i erkendelse af et stort udekket behov.

Der sker imidlertid ikke noget på området før 1919 – ganske karakteristisk i forbindelse med retsplejereformen – hvor en vis begrænset retshjælpsordning lovfæstes. I 1902 fremkom et udvalg ganske vist med et forslag om retshjælp, som imidlertid ved landstingsbehandlingen i 1903 fejedes af bordet med en henvisning – også ganske karakteristisk – til, at en sådan ordning ville være uforholdsmæssig byrdefuld for advokaterne. Den ordning, som vedtoges med retsplejeloven 1919, fortsatte stort set uændret frem til 1969. Den gik i store træk ud på, at ubemidlede ved en henvisning fra politimesteren til en advokat hos denne vederlagsfrit kunne få udfærdiget klage over offentlige myndigheder, fri proces-ansøgning eller stævning. (Ovenstående gennemgang bygger på Dalberg-Larsen: Retshjælpsproblemer i historisk perspektiv, GPR-rapporten 1977).

I 1969 indførtes den ordning om retshjælp ved advokat, som vi kender i dag (bortset fra

at de økonomiske betingelser er blevet justeret kendeligt opad). Dette tiltag indførtes på grundlag af betænkning nr. 404/1966, som det nok er værd at se lidt nærmere på.

Udgangspunktet for udvalget, der fremkom med betænkningen, var, at de gældende regler ikke gav mulighed for en opbygning af en tilfredsstillende, landsomfattende ordning, dels på grund af begrænsningerne i arten af sager, dels på grund af den besværlige fremgangsmåde for opnåelse af retshjælp. Det er udvalgets opfattelse, at der bør opbygges et retshjælpsystem baseret på både advokater og private eller offentlige retshjælpskontorer. Temmelig højtflyvende forestiller man sig endda, at retshjælpskontorer efter en overgangstid bliver hovedreglen, og at advokatretshjælp hovedsageligt kun skal forekomme, hvor befolkningstætheden er for ringe til at bære et retshjælpskontor.

Når man imidlertid går over til den konkrete udformning, kommer udvalget hurtigt ned på jorden igen:

»Spørgsmålet om, hvilke sagsområder retshjælpsordningen bør omfatte, beror på et skøn, hvori hensynet til begrænsning af de offentlige udgifter og hensynet til advokatstandens interesser må afvejes over for de radsøgendes i og for sig rimelige ønsker om at kunne opnå advokathjælp i alle retsspørgsmål.« (Betænkning 404/66 s. 64).

Hvad der imidlertid er mere katastrofalt, afstår udvalget fra at gøre noget konkret ved oprettelsen af retshjælpskontorer, med en noget tynd henvisning til, at socialministeriet overvejer

»spørgsmålet om de sociale myndigheders adgang til at yde social rådgivning, og at der muligvis vil blive nedsat et udvalg til at behandle dette spørgsmål.« (Betænkning s. 67).

Herefter indskrænker man sig til at foreslå en bemyndigelse til justitsministeren til at